

KAROLINA WYRWIŃSKA*, MICHAŁ WYRWIŃSKI**

PLATFORMY INTERNETOWE JAKO NARZĘDZIA EKONOMII WSPÓŁDZIELENIA***

1. POSTULAT EFEKTYWNOŚCI PRAWA I WYMOGI EFEKTYWNOŚCI PRAWA ZOBOWIĄZAŃ

Obecnie w Polsce, podobnie jak w innych krajach europejskich, za sprawą wzrostu rynku usług IT prawo cywilne poddawane jest próbie efektywności zdecydowanie częściej niż dawniej. Pojęcie „efektywność ekonomiczna” jest rozmaicie definiowane na gruncie ekonomicznej analizy prawa¹. Ekonomiczną efektywność prawa pojmuje się jako maksymalizację dobrobytu społecznego² albo jako udoskonalanie położenia ekonomicznego co najmniej jednej osoby przy utrzymaniu dotychczasowego statusu pozostałych osób³, albo jako „większą korzyść⁴, albo jako zrównanie lub obniżenie kosztów marginalnych⁵. W kontekście rosnącej popularności platform internetowych warto przyjrzeć się funkcjonowaniu platform internetowych⁶

* Dr Karolina Wyrwińska, adiunkt w Katedrze Prawa Rzymskiego UJ.

** Dr Michał Wyrwiński, adiunkt w Katedrze Prawa Własności Intelektualnej UJ.

*** Artykuł powstał w ramach badań przeprowadzonych w projekcie finansowanym przez Narodowe Centrum Nauki pt. „Made in Europe” — europejskie standardy prawne jakości usług świadczonych w konkurencyjnych warunkach globalnego rynku. Modelowe rozwiązania prawa zobowiązań zorientowanego na usługi (projekt nr UMO-2012/04/A/HS5/00709).

¹ Szerzej na ten temat zob. J. Stelmach, B. Brożek, W. Załuski: *Dziesięć wykładów o ekonomii prawa*, Warszawa 2007, s. 25 i n.

² *Ibidem*, s. 26 i n.

³ *Ibidem*, s. 30 i n.

⁴ *Ibidem*, s. 36 i n.

⁵ *Ibidem*, s. 37 i n.

⁶ Sformułowanie „platformy internetowe” zostało użyte m.in. w Komunikacji Komisji do Parlamentu Europejskiego, Rady, Europejskiego Komitetu Ekonomiczno-Społecznego i Komitetu Regionów — Strategia jednolitego rynku cyfrowego dla Europy, COM 2015 (192) final, z dnia 6 maja 2015 r.

przez pryzmat dostępnych na gruncie tradycyjnej cywilistyki rozwiązań prawnych, w kontekście postulatów efektywności prawa wysuwanych w odniesieniu do prawa zobowiązań. Wśród nich wskazuje się następujące⁷: wymóg, by prawo stało na straży dobrowolności umów, by przewidywało środki pozwalające na uchylenie się od skutków prawnych złożonego oświadczenia woli, by przewidywało podważalność umów rażąco niesprawiedliwych, a także by obniżało koszty transakcyjne⁸ oraz wyznaczało takie alokacje uprawnień, które są efektywne ekonomicznie.

2. OD KONSUMPCJI KOLABORATYWNEJ DO EKONOMII WSPÓLDZIELENIA. ANALIZA POJĘĆ

Wobec faktu rosnącego zainteresowania konsumentów⁹ i prosumentów¹⁰ platformami internetowymi istotne wydaje się zbadanie, czy, a jeśli tak, to w jakim stopniu regulacje prawne odnoszące się do nich stanowią efektywne narzędzie ekonomii współdzielenia.

Samo pojęcie *collaborative consumption* nie jest nowe, po raz pierwszy zostało użyte blisko 40 lat temu przez Marcusa Felsona oraz Joego L. Spaetha w artykule *Community Structure and Collaborative Consumption. A Routine Activity Approach*¹¹.

⁷ Za: J. Stelmach, B. Brożek, W. Załuski: *Dziesięć wykładów...*, *op. cit.*, s. 114 i n.

⁸ Koszty transakcyjne (*transaction costs*) definiuje się jako koszty koordynacji działalności przedsiębiorstwa wynikające ze współdziałania wielu podmiotów gospodarczych na rynku. Wśród nich wskazuje się: koszty gromadzenia informacji o rynku, koszty związane z analizą popytu i podaży, koszty kontroli i monitorowania, koszty negocjacji, koszty tworzenia rezerw etc. Teoria kosztów transakcyjnych jest przypisywana R. Coase'owi, który przedstawił ją (nie posługując się wówczas jeszcze pojęciem kosztów transakcyjnych) w artykule *The Natur of the Firm*, *Economica*, New Series 1937, vol. 4, nr 16, s. 386 i n.

⁹ Na temat rosnącego znaczenia konsumentów w procesie innowacyjności przedsiębiorstw zob. szerzej A. Małecka, M. Mitrega: *Konsumpcja kolaboratywna jako innowacja w zachowaniach konsumenckich i bodziec innowacyjny dla przedsiębiorstw*, *Logistyka* 2015, nr 2, s. 961 i n.

¹⁰ Pojęcie prosumenta (ang. *prosumer*) wprowadził w 1980 r. Alvin Toffler w swojej książce *The Third Wave*, przyjmując, że prosument oznacza konsumenta, który bezpośrednio angażuje się w promowanie ulubionego produktu, marki, konkretnej usługi, a nawet je współtworzy. Zob. A. Toffler: *Trzecia fala*, tłum. E. Woźny, Warszawa 1985, s. 246 i n. Na temat roli prosumentów w konsumpcji kolaboratywnej zob. szerzej M.Ch. Pauwels: *Work and Prosumerism: Collaborative Consumption in the United States* (w:) *Digital Labour and Prosumer Capitalism: The US Matrix*, eds. M. O'Neil, O. Fraysse, Palgrave Macmillan 2015, s. 66 i n. Zaproponowane przez Tofflera pojęcie prosumenta stanowi przedmiot dyskusji w kontekście rosnącej cyfryzacji i znaczenia, jakie należy przypisać zaangażowaniu prosumentów w Internecie, w związku z czym kreuje się nawet „nowy model prosumenta”. Zob. K.-U. Hellmann: *Prosumer Revisited: Zur Aktualität einer Debatte* (w:) *Prosumer Revisited: Zur Aktualität einer Debatte*, Hrsg. B. Blättel-Mink, K.-U. Hellmann, Wiesbaden 2010, s. 13–48. Zob. również M. Mitrega: *Czy konsumpcja w dobie kryzysu to zjawisko jednowymiarowe? Eksploracja wśród użytkowników portali społecznościowych*, *Problemy Zarządzania* 2013, vol. 11, nr 1, s. 42 i n. W kontekście rosnącego znaczenia konsumpcji i prosumentów dla rynku, uczeni wskazują na „prosumencki kapitalizm” jako na kolejny etap rozwoju kapitalizmu. Zob. szerzej G. Ritzer: *Prosumer Capitalism*, *The Sociological Quarterly* 2015, nr 56, s. 413 i n., oraz R.J. Antonio: *Is Prosumer Capitalism on the rise?*, *The Sociological Quarterly* 2015, nr 56, s. 472 i n.

¹¹ M. Felson, J.L. Spaeth: *Community Structure and Collaborative Consumption. A Routine Activity Approach*, *The American Behavioral Scientist*, 21.4 (March–April) 1978, s. 614 i n.

Autorzy zdefiniowali akty konsumpcji kolaboratywnej jako takie zdarzenia, w których jedna lub kilka osób konsumuje towary lub usługi w procesie angażowania się we wspólne przedsięwzięcia z jedną lub większą liczbą osób („acts of collaborative consumption [...] those events in which one or more persons consume economic goods or services in the process of engaging in joint activities with one or more others”)¹². Wskazana definicja została poddana krytyce jako zbyt szeroka. Jej pomysłodawcom zarzuca się, że tworząc definicję, położyli akcent na zjawisko koordynowania konsumpcji zamiast na proces zdobywania i dystrybuowania dóbr lub usług także w celu skorzystania z nich przez inne osoby¹³. Trudno odmówić trafności uwagom zgłaszanym w odniesieniu do cytowanej definicji. Należy jednak wziąć pod uwagę kontekst historyczny i uwzględnić w krytycznych rozważaniach specyfikę czasów, w których powstała: czasów zintensyfikowanej konsumpcji, którą obrazują wypieranie hippisów przez pokolenie yuppies oraz wyznaczanie szczebla w hierarchii społecznej przez wysokość zarobków oraz zdolność nabywania jak największej ilości dóbr i usług. Wobec powyższego już sam fakt dostrzeżenia i nazwania zjawiska konsumpcji kolaboratywnej należy uznać za znaczący.

Wśród przyczyn obserwowanego obecnie renesansu konsumpcji kolaboratywnej wskazuje się przede wszystkim reakcję na zjawisko konsumpcjonizmu¹⁴, a także odpowiedź na globalny kryzys finansowy, rosnące zanieczyszczenie środowiska i kurczenie zasobów naturalnych. Niewątpliwie konsumpcja kolaboratywna stanowi fenomen kulturowy na światową skalę; w 2011 r. magazyn „Time” umieścił ją na liście dziesięciu idei, które zmieniają świat¹⁵, zaś wystąpienia Rachel Botsman dotyczące konsumpcji kolaboratywnej podczas konferencji TEDx w latach 2010 oraz 2012 spotkały się z ogromnym zainteresowaniem i doczekały się, każde, ponad miliona wyświetleń¹⁶. Bezsportny jest również fakt, że rozprzestrzenianie się idei konsumpcji kolaboratywnej nie byłoby możliwe na taką skalę bez wykorzystania Internetu. Otóż, z uwagi na rozwój Internetu 2.0, w tym przede wszystkim z powodu rozkwitu mediów społecznościowych, a także wskutek niespotykanego dotąd dostępu do sieci przez urządzenia mobilne, nastąpiło uproszczenie nawiązywania kontaktów, a w konsekwencji również przyspieszenie procesu wymiany (otrzymy-

¹² *Ibidem*, s. 614.

¹³ Szerzej na ten temat zob. R. Belk: *You are what you can access: Sharing and collaborative consumption online*, Journal of Business Research 2014, nr 67, s. 1597. Autor podważa trafność definicji konsumpcji kolaboratywnej Felsona i Spaetha, odwołując się do kilku przykładów, w tym do przykładu obrazującego spotkanie przy piwie grupy znajomych. Belk uważa (*ibidem*), że sam fakt wspólnego spędzania czasu w ten sposób, przy założeniu, że każdy reguluje rachunek za własny napój, nie konweniuje ze zjawiskiem konsumpcji kolaboratywnej, mimo że „konsumują towary w procesie angażowania się we wspólne przedsięwzięcie z większą liczbą osób”.

¹⁴ Z. Bauman: *Konsumowanie życia*, tłum. M. Wyrwas-Wiśniewska, Kraków 2009, s. 31. Na temat nadmiernej konsumpcji jako jednej z determinant konsumpcji zrównoważonej zob. T. Zalega: *Zrównoważony rozwój a zrównoważona konsumpcja — wybrane aspekty*, Konsumpcja i Rozwój 2015, nr 4, s. 6 i n.

¹⁵ B. Walsh: *Today's Smart Choice: Don't Own. Share*, Time, March 17 (2011), http://content.time.com/time/specials/packages/article/0,28804,2059521_2059717_2059710,00.html (dostęp: 21 lutego 2018 r.).

¹⁶ Zob. R. Botsman: *The case for collaborative consumption*; eadem: *The currency of the new economy is trust*; https://www.ted.com/speakers/rachel_botsman (dostęp: 21 lutego 2018 r.).

wania, udostępniania) informacji¹⁷. Niezwykle interesujący w tym kontekście jest fakt, że już u schyłku lat siedemdziesiątych XX w. Felson i Spaeth twierdzili, że o występowaniu zjawiska konsumpcji kolaboratywnej nie przesądza wyłącznie istnienie kontaktu bezpośredniego między współpracującymi (takie zjawisko określają mianem *direct-contact collaboration*). Ich zdaniem konsumpcja kolaboratywna występuje także wtedy, kiedy współpracujący, przebywając wprawdzie w różnych miejscach, korzystają z określonych dóbr lub usług w tym samym czasie (*system-hookup collaboration*)¹⁸.

Dotychczas używane pojęcie konsumpcji kolaboratywnej bywa obecnie często wypierane przez inne, mianowicie „ekonomia (współ)dzielenia” (*sharing economy*). Po raz pierwszy posłużył się tym pojęciem Lawrence Lessig, profesor prawa w Harvard Law School, znany zwolennik reformy praw autorskich i założyciel organizacji Creative Commons. Lessig określił ekonomię współdzielenia w następujący sposób: „There exists not just the commercial economy, which meters access on the simple metric of price, but also a sharing economy, where access to culture is regulated not by price, but by a complex set of social relations”¹⁹. Omawiane zjawisko bywa w nauce określane także jako *peer economy*, *on demand economy*, *collaborative economy* albo *mesh economy*. W związku z tym faktem, jak nietrudno się domyślić, w nauce toczą się spory wokół adekwatności stosowania poszczególnych pojęć na określenie omawianego zjawiska. „Ekonomia współdzielenia” bezspornie stanowi dzisiaj już nie tylko przedmiot naukowej dyskusji, ale stała się po prostu elementem codziennego życia, a nawet podstawową składową określonej postawy życiowej. Rosnące zainteresowanie *sharing economy* wyraźnie przekłada się na wartości rynkowe. Szacuje się, że w 2013 r. rynek ekonomii współdzielenia był wart 26 bilionów dolarów²⁰, zaś jego globalna wartość nieustannie wzrasta. Zdaniem Rachel Botsman najlepszym dowodem na to, że ekonomia współdzielenia stanowi obecnie trwałą ideę, nie zaś wyłącznie chwilowy trend w ekonomii wykorzystywany przez media społecznościowe, że jest zjawiskiem mocno zakorzenionym w kulturze i społecznej świadomości, jest fakt, że w 2015 r. pojęcie *sharing economy* zostało ujęte w Oxford English Dictionary²¹. Rachel Botsman i Roo Rogers na

¹⁷ Szerzej na temat fenomenu rozwoju konsumpcji kolaboratywnej dzięki możliwościom, które stwarza Internet 2.0, zob. R. Belk: *You are...*, *op. cit.*, s. 1595 i n.; J. Hamari, M. Sjöklint, A. Ukkonen: *The Sharing Economy: Why People Participate in Collaborative Consumption*, *Journal of the Association for Information Science and Technology* 2015, DOI: 0.1002/asi.23552; N.A. John: *Sharing and Web 2.0: The emergence of a keyword*, *New Media & Society* 2013, vol. 15, nr 2, s. 167 i n.

¹⁸ M. Felson, J.L. Spaeth: *Community Structure...*, *op. cit.*, przyp. 1, s. 622.

¹⁹ L. Lessig: *Remix: Making Art and Commerce Thrive in the Hybrid Economy*, London 2008, s. 117 i n.

²⁰ S. Cannon, L.H. Summers: *How Uber and the Sharing Economy Can Win Over Regulators*, *Harvard Business Review* 2014, Oct. 13, <https://hbr.org/2014/10/how-uber-and-the-sharing-economy-can-win-over-regulators/> (dostęp: 21 lutego 2018 r.).

²¹ R. Botsman: *Defining The Sharing Economy: What Is Collaborative Consumption — And What Isn't*, <http://www.fastcoexist.com/3046119/defining-the-sharing-economy-what-is-collaborative-consumption-and-what-isnt/1> (dostęp: 21 lutego 2018 r.).

podstawie przeprowadzonych analiz wskazują trzy główne płaszczyzny funkcjonowania konsumpcji kolaboratywnej, mianowicie: systemy usług związanych z produktem (*product service systems*), rynki redystrybucyjne (*redistribution markets*) oraz styl życia zakładający konsumpcję kolaboratywną (*collaborative lifestyle*)²². Funkcjonowanie tych pierwszych jest możliwe dzięki zmianie sposobu myślenia przez konsumentów, dla których istotniejsza od posiadania określonego produktu staje się możliwość skorzystania z niego wówczas, gdy jest potrzebny. Znaczący rynek ujmują te nowe przekonania konsumentki w zwrocie „bardziej współdzielić niż bardziej mieć”²³. *Product service systems* umożliwiają zatem udostępnienie określonego produktu jako usługi, co umożliwia, po pierwsze, bardziej efektywne wykorzystanie tego produktu w okresie jego żywotności²⁴, po drugie, jednorazowa potrzeba skorzystania z produktu nie oznacza konieczności poniesienia wysokich kosztów związanych z jego nabyciem, co jak się wydaje, jest szczególnie istotne dla konsumentów, po trzecie zaś, produkty stanowiące przedmiot prywatnej własności mogą być udostępnione innym osobom *peer-to-peer*. Drugą płaszczyzną występowania konsumpcji kolaboratywnej są rynki redystrybucyjne. Wskazuje się nawet, że redystrybucja ma szansę stać się „piątym R” obok już funkcjonujących: *reduce, reuse, recycle, repair*²⁵. Funkcjonowanie rynków redystrybucyjnych umożliwia przekazywanie używanych rzeczy przez zainteresowanych ich zbyciem i nabyciem. Dokonywane transakcje mają charakter darmy lub odpłatny, przy czym odpłatność oznacza nie tylko płatność dokonywaną w pieniądzu, lecz także w bitcoinach albo punktach²⁶. Uzasadnieniem dla popularności rynków redystrybucyjnych jest przede wszystkim oszczędność pieniędzy, którą w Polsce wskazuje 65% respondentów będących konsumentami. Pozostałe istotne przyczyny popularności rynków redystrybucyjnych to oszczędność czasu podczas poszukiwania potrzebnych rzeczy za pośrednictwem odpowiednich portali internetowych, a także wspieranie ochrony środowiska przez ponowne wykorzystanie określonych produktów, a nawet chęć finansowego wsparcia określonego sprzedawcy²⁷.

²² R. Botsman, R. Rogers: *What's Mine is Yours: The Rise of Collaborative Consumption*, New York 2010, s. 45.

²³ M. Panek-Owsiańska: *Bardziej współdzielić niż bardziej mieć* (w:) Havas Worldwide, *Nowy typ konsumentów i gospodarka oparta na współdzieleniu*, Warszawa 2014, s. 5 i n. Wyniki badań ujęte we wspomnianym raporcie wskazują, że spośród polskich respondentów będących typowymi konsumentami aż 52% twierdzi, że mogłoby bez trudu obejść się bez większości rzeczy, które posiada (*ibidem*, s. 16).

²⁴ R. Botsman, R. Rogers: *What's Mine...*, *op. cit.*, s. 25. Rachel Botsman i Roo Rogers obrazują tę sytuację, odwołując się do znakomitego przykładu dotyczącego przeciętnego czasu wykorzystywania wiertarki przez jej właściciela. Otóż czas ten wynosi zaledwie między 6 a 13 minut w całym okresie żywotności sprzętu. Autorki wskazują, że konsumpcja kolaboratywna umożliwia redystrybucję nieużywanych produktów przez wdrożenie zorganizowanych systemów: dzielenia, wymiany, najmu, handlu, a także darowania.

²⁵ R. Botsman, R. Rogers: *Beyond Zipcar: Collaborative Consumption*, Harvard Business Review 2010, Oct., <https://hbr.org/2010/10/beyond-zipcar-collaborative-consumption/> (dostęp: 21 lutego 2018 r.).

²⁶ A. Rostek, T. Zalega: *Konsumpcja kolaboratywna wśród młodych polskich i amerykańskich konsumentów* (cz. 1), *Marketing i Rynek* 2015, nr 5, s. 16.

²⁷ Havas Worldwide: *Nowy typ...*, *op. cit.*, s. 18.

Trzecią, ostatnią wśród wskazywanych przez Botsman i Rogers płaszczyzn realizowania konsumpcji kolaboratywnej stanowi *collaborative lifestyle*, czyli określona postawa życiowa, łącząca osoby o wspólnych zainteresowaniach i przekonaniach, która polega na współdzieleniu, wymienianiu, zamienianiu przede wszystkim czasu, przestrzeni, wiedzy i umiejętności²⁸.

Gospodarkę opartą na współdzieleniu stymulują głównie *Millennials*, czyli osoby urodzone między 1980 a 2000 r., określane także jako „pierwsze cyfrowe pokolenie”²⁹ albo jako „pokolenie Y”³⁰. Wskazuje się, że to one właśnie odgrywają najważniejszą rolę w rozwoju usług współdzielenia *peer-to-peer*³¹. Botsman i Rogers wskazują technologie *peer-to-peer* jako jeden spośród czterech kluczowych czynników wpływających obecnie na rozwój konsumpcji kolaboratywnej. Większość rodzajów działalności opartej na współdzieleniu jest możliwa dzięki Internetowi, a zatem wymaga odwiedzenia odpowiedniej strony albo posiadania urządzenia mobilnego wyposażonego w stosowną aplikację.

3. PROPOZYCJA CYWILNOPRAWNEGO OPISU PLATFORM INTERNETOWYCH WYKORZYSTYWANYCH W RAMACH EKONOMII WSPÓLDZIELENIA

W oparciu o powyżej scharakteryzowane cechy ekonomii współdzielenia można podjąć próbę opisanie roli platform internetowych w tej konstrukcji. Nie ulega wątpliwości, że platformy internetowe w znacznym stopniu ułatwiają (a czasem stanowią element konieczny) współpracę między podmiotami zainteresowanymi korzystaniem z określonego dobra w ramach ekonomii współdzielenia³². Dzięki zastosowaniu mechanizmu opartego na zautomatyzowanym systemie powiadomień, rejestracji lub weryfikacji użytkowników, można ograniczyć rolę (i obowiązki) osoby lub osób „zarządzających” korzystaniem z danego dobra, które jest przedmiotem współdzielenia. W związku z powyższym powstaje pytanie o to, czy platformy internetowe wykorzystywane w ramach ekonomii współdzielenia mają szczególne cechy prawne, odnoszące się, przykładowo, do zakresu obowiązków lub odpowiedzialności stron (uczestników) stosunku prawnego.

²⁸ R. Botsman, R. Rogers: *What's Mine..., op. cit.*, s. 73.

²⁹ Havas Worldwide: *Prosumer Report, Millennials: The Challenger Generation*, 2011, <http://mag.havas.com/prosumer-report/millennials-the-challenger-generation/> (dostęp: 21 lutego 2018 r.).

³⁰ C.A. Martin: *From high maintenance to high productivity: What managers need to know about Generation Y*, *Industrial and Commercial Training* 2005, vol. 37, nr 1, s. 39 i n.; M. Baran, M. Kłos: *Pokolenie Y — prawdy i mity w kontekście zarządzania pokoleniami*, *Marketing i Rynek* 2014, nr 5, s. 923 i n.

³¹ Havas Worldwide: *Nowy typ..., op. cit.*, s. 22.

³² Por. także *Discussion Draft of a Directive on Online Intermediary Platforms*, *Journal of European Consumer and Market Law* 2016, Issue 4, s. 165.

Pojęcie platformy internetowej nie zostało dotychczas zdefiniowane prawnie³³. Próby stworzenia takiej definicji napotykają wiele trudności, choćby ze względu na problemy z dookreśleniem kryteriów odróżnienia tej instytucji od innych rodzajowo podobnych. Pojęcie „platforma internetowa” może być obecnie rozumiane różnorodnie, przykładowo jako tożsame z „serwisem internetowym”, czyli stroną www, zawierającą szeroki zakres treści tematycznych, udostępnionych dla użytkownika. Jednak tak szerokie ujęcie tego pojęcia jest mało przydatne dla analizy związanej z funkcjonowaniem platform internetowych, wykorzystywanych jako instrumenty ekonomii współdzielenia. Prosty przekaz informacji, który jest charakterystyczny dla każdej strony internetowej, nawet jeśli informacje te są generowane przez samych użytkowników, a nie przez jej administratora, to zbyt ogólne kryterium wyróżnienia, aby mogło stanowić o traktowaniu danej strony internetowej jako platformy internetowej w znaczeniu narzędzia wykorzystywanego w ekonomii współdzielenia. Można zatem sformułować wniosek, że istotnym, choć nie jedynym kryterium, które należy brać pod uwagę, jest sposób oddziaływania serwisu internetowego na wartości (dobra) zewnętrzne wobec serwisu, z których użytkownicy tego serwisu korzystają lub mogą korzystać dzięki działalności tegoż serwisu. Jeśli serwis internetowy służy wyłącznie do celów informacyjnych i nie ma żadnego innego związku z przedmiotem, o którym informacje są udostępniane, to wówczas należy uznać, że nie jest to platforma internetowa w wyżej podanym znaczeniu. Natomiast jeśli serwis internetowy, prócz usług informacyjnych, umożliwia inne interakcje między użytkownikami, na przykład zawieranie umów dotyczących przedmiotów, o których informacje są zawarte w serwisie, to wówczas należy przyjąć, że spełniona jest wstępna przesłanka, aby taki serwis internetowy mógł być analizowany jako platforma internetowa stosowana jako narzędzie w ramach ekonomii współdzielenia³⁴. O tym, czy konkretny serwis internetowy powinien być uznany za platformę internetową w takim znaczeniu, decydują także inne kryteria, o których mowa poniżej. Jednak w tym miejscu wydaje się konieczne wyraźne oddzielenie serwisów typowo informacyjnych od reszty serwisów internetowych.

4. PLATFORMY INTERNETOWE A REGULACJA USTAWOWA

Platformy internetowe wykorzystywane w ramach ekonomii współdzielenia w zakresie ogólnych wymogów funkcjonowania podlegają przepisom prawa tak

³³ Na temat szerokiego zakresu pojęcia *Online platforms* zob. pkt 4.5 *A Digital Single Market Strategy for Europe-Analysis and Evidence SWD* (2015) 100 final, <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/PL/TXT/?qid=1447773803386&uri=CELEX%3A52015SC0100> (dostęp: 18 czerwca 2017 r.). Por. także M. Pecyna: *Platformy internetowe — nowy kierunek prawa umów (w:) Prawo kontraktów*, pod red. Z. Kuniewicza, D. Sokołowskiej, Warszawa 2017, s. 345 i n.

³⁴ Por. propozycję definicji usług i uczestników w ramach działalności platform, sformułowane w art. 2 *Discussion Draft...*, *op. cit.*, s. 166.

samo jak wszystkie inne serwisy prowadzące działalność w Internecie. Podstawowe zasady funkcjonowania platformy internetowej powinny więc odpowiadać wymogom wynikającym z ustawy o świadczeniu usług drogą elektroniczną³⁵.

Istotą Internetu, często nieświadomianą sobie przez użytkowników, jest fakt, że każda strona internetowa „należy” do kogoś, w tym sensie, że każdy adres internetowy jest przypisany do określonego podmiotu, który decyduje o treści serwisu umiejscowionego pod tym adresem³⁶. Świat wirtualny zasadniczo różni się od rzeczywistego pod względem stosunków prawnych. W świecie rzeczywistym można wyróżnić przestrzeń publiczną (społeczną) i przestrzeń prywatną (np. wyodrębnioną prawem własności). W Internecie takie rozróżnienie nie jest oczywiste, ponieważ brak jest wyraźnego rozróżnienia na przestrzeń publiczną³⁷ i przestrzeń zamkniętą³⁸. Każda strona internetowa jest zarządzana przez określony podmiot. Korzystając zatem z jej zasobów (popularnie mówiąc „wchodząc na stronę internetową” przez wpisanie jej adresu w przeglądarce internetowej), każdy użytkownik korzysta z serwisu należącego do określonego podmiotu (inaczej mówiąc, użytkownik „znajduje się” na cudzej stronie www). Jest to dopuszczalne prawem korzystanie z zasobów internetowych, co nie zmienia faktu, że zasady tego korzystania są ustalone przez administratora serwisu internetowego. Temu celowi służy regulamin serwisu internetowego. Zgodnie z art. 8 u.ś.u.d.e. każdy serwis internetowy, za pomocą którego są świadczone usługi drogą elektroniczną, musi posiadać regulamin określający między innymi rodzaje i zakres usług świadczonych drogą elektroniczną oraz warunki świadczenia usług drogą elektroniczną³⁹.

Platforma internetowa, wykorzystywana jako narzędzie ekonomii współdzielenia, w oczywisty sposób spełnia kryteria serwisu służącego do świadczenia usług drogą elektroniczną. Za taką usługę uważana jest nawet prosta usługa informacyjna⁴⁰.

³⁵ Ustawa z dnia 18 lipca 2002 r. o świadczeniu usług drogą elektroniczną, t.j. Dz. U. z 2017 r. poz. 1219 (dalej: u.ś.u.d.e.).

³⁶ Por. J. Ożegalska-Trybalska: *Adresy internetowe. Zagadnienia cywilnoprawne*, Kraków 2003, s. 26, 277 i n.

³⁷ Sfera dostępna dla każdego użytkownika Internetu może być uznana za sferę publiczną w rozumieniu filozoficznym bądź socjologicznym. Por. A. Ochman: *Medialna sfera publiczna według Jürgena Habermasa*, Studia Paradyskie 2015, t. 25, s. 163–164.

³⁸ Wyjątkowo stosowane są zabezpieczenia dostępu do treści serwisów internetowych, m.in. w oparciu o dostęp warunkowy.

³⁹ Szerzej na temat obowiązków administratora serwisu internetowego zob. M. Świerczyński (w:) J. Gołaczyński, K. Kowalik-Bańczyk, A. Majchrowska, M. Świerczyński: *Ustawa o świadczeniu usług drogą elektroniczną. Komentarz*, pod red. J. Gołaczyńskiego, Warszawa 2009, s. 71 i n. Zob. także wyrok SA w Warszawie z dnia 15 marca 2013 r., VI ACa 1245/12, LEX nr 1314927.

⁴⁰ Wątpliwości towarzyszyły m.in. serwisom internetowym, których działalność obejmowała proste informacje, a dostęp do nich nie był ograniczony (np. nie wymagał logowania). W dokumentach dotyczących przepisów o ochronie konsumentów wyrażone zostało stanowisko, że tego rodzaju działalność nie prowadzi do zawarcia umowy w rozumieniu przepisów o ochronie praw konsumentów. Zob. Wytyczne Dyrekcji Generalnej ds. Sprawiedliwości dotyczące dyrektywy Parlamentu Europejskiego i Rady 2011/83/UE z dnia 25 października 2011 r. w sprawie praw konsumentów, zmieniającej dyrektywę Rady 93/13/EWG i dyrektywę 1999/44/WE Parlamentu Europejskiego i Rady oraz uchylającej dyrektywę Rady 85/577/EWG i dyrektywę 97/7/WE Parlamentu Europejskiego i Rady, http://ec.europa.eu/justice/consumer-marketing/files/crd_guidance_pl.pdf, s. 36, 74.

Zatem bardziej złożone usługi, obejmujące choćby przetwarzanie informacji pochodzących od użytkowników, udostępnianie przestrzeni dyskowej w celu umieszczania tam przez użytkowników materiałów, zarządzanie tymi materiałami lub udostępnianie narzędzi pozwalających na zautomatyzowane zarządzanie tymi materiałami przez użytkowników, z pewnością również stanowi przykład usług świadczonych drogą elektroniczną, w rozumieniu cytowanej ustawy⁴¹.

5. RELACJE MIĘDZY PODMIOTAMI KORZYSTAJĄCYMI Z PLATFORMY INTERNETOWEJ JAKO NARZĘDZIA EKONOMII WSPÓLDZIELENIA

Problem dotyczący ustalenia charakterystycznych cech prawnych platform internetowych można również próbować rozwiązać, opierając się na relacjach między podmiotami, które z nich korzystają. Jeśli relacja między tymi podmiotami ma szczególny charakter, wyróżniający platformy internetowe służące ekonomii współdzielenia, to wówczas możliwa będzie dalsza analiza w kierunku wskazania szczególnych zasad funkcjonowania tego rodzaju platformy internetowej. W związku z powyższym nasuwa się pytanie o prawną kwalifikację stosunków (relacji), które łączą wszystkie podmioty uczestniczące w platformie internetowej tego rodzaju. Można wskazać trzy relacje, które łączą poszczególne grupy podmiotów:

- a) administrator platformy i użytkownik „oferujący” dobra w ramach platformy internetowej;
- b) administrator platformy i użytkownik „korzystający” z dóbr oferowanych w ramach platformy internetowej;
- c) uczestnik „oferujący” i użytkownik „korzystający” z dóbr w ramach platformy internetowej.

Choć każda z tych relacji jest odmienna i mogą wiązać się z nią inne konsekwencje prawne, należy zauważyć, że korzystanie z platform internetowych w ramach ekonomii współdzielenia opiera się na podstawowej relacji łączącej użytkowników dobra współdzielonego. Ten element oceny można wskazać jako okoliczność wstępną, która może prowadzić do odróżnienia platform internetowych używanych jako instrumenty w ramach ekonomii współdzielenia od innych serwisów, w których dystrybuowane są dobra pochodzące od podmiotów innych niż administrator serwisu. Można bowiem zauważyć, że w serwisach internetowych działających na

⁴¹ Zgodnie z art. 2 pkt 4 u.ś.u.d.e. świadczenie usługi drogą elektroniczną — wykonanie usługi świadczonej bez jednoczesnej obecności stron (na odległość), poprzez przekaz danych na indywidualne żądanie usługobiorcy, przesyłanej i otrzymywanej za pomocą urządzeń do elektronicznego przetwarzania, włącznie z kompresją cyfrową, i przechowywania danych, która jest w całości nadawana, odbierana lub transmitowana za pomocą sieci telekomunikacyjnej w rozumieniu ustawy z dnia 16 lipca 2004 r. — Prawo telekomunikacyjne (t.j. Dz. U. z 2017 r. poz. 1907 ze zm.).

zasadach „sklepu” administrator serwisu najczęściej sam jest stroną stosunku prawnego obejmującego korzystanie z dobra⁴² albo działa w imieniu podmiotu trzeciego będącego „dostawcą” dobra⁴³. Co do zasady użytkownik, który „oferuje” dane dobro, nawiązuje stosunek prawny z użytkownikami, którzy chcą skorzystać z takiej „oferaty”. W tym zakresie korzystanie z platformy internetowej nie wpływa na charakter prawny stosunku prawnego, którego treść zależy bezpośrednio od rodzaju dobra i sposobu korzystania z niego (przykładowo: umowa użyczenia, umowa najmu, umowa zlecenia lub umowy nienazwane dotyczące odpłatnego lub nieodpłatnego korzystania z rzeczy lub świadczenia usług). Wykorzystanie platformy internetowej dotyczy przede wszystkim okoliczności przedkontraktowych, takich jak wyszukanie użytkowników. Jeśli nawet platforma internetowa daje możliwość wpływania na treść stosunku prawnego łączącego samych użytkowników między sobą (np. przez fakt, że umowy między użytkownikami są zawierane w oparciu o wzorce umowne dostępne na platformie internetowej), to *de lege lata* brak podstaw do formułowania tezy o trójstronnym charakterze tego rodzaju stosunku prawnego. Dla użyteczności (np. ekonomicznej oceny efektywności wykorzystania dobra będącego przedmiotem współdzielenia) możliwe jest, że takie relacje mają istotne znaczenie, ponieważ funkcjonalność platformy internetowej może pozwolić na maksymalne wykorzystanie potencjału danego dobra, przy jednoczesnym ułatwieniu wymiany informacji lub redukcji kosztów. Jednak prawidłowe funkcjonowanie platformy internetowej jest oparte na relacji z administratorem platformy, ponieważ jest to podmiot, który decyduje o zasadach jej działania. Prawa i obowiązki wynikające z umowy łączącej użytkowników między sobą wiążą tych użytkowników na zasadach ogólnych, w tym znaczeniu, że oświadczenia woli złożone między użytkownikami platformy internetowej nie zmieniają swojego charakteru tylko dlatego, że zostały złożone przy wykorzystaniu tego rodzaju narzędzi. Wydaje się zatem, że swoista „wartość dodana” wynikająca z korzystania z platformy internetowej jest oparta na zasadach, których każdy z użytkowników zgodził się przestrzegać w ramach korzystania z platformy internetowej, ponieważ mogą one stanowić uproszczenie lub ułatwienie kontaktów lub rozliczeń. Te zasady są oparte na relacji łączącej użytkowników z administratorem, który określa regulamin korzystania z określonej platformy internetowej. Dlatego tę relację należy uznać za kluczową. Oceny praw i obowiązków administratora platformy internetowej poszukiwać należy w treści stosunku prawnego łączącego administratora platformy internetowej i każdego z jej użytkowników.

Relację łączącą administratora z uczestnikami, którzy oferują określone dobra lub poszukują tych dóbr w ramach platformy cyfrowej, najlepiej da się opisać przy użyciu konstrukcji umowy podobnej do umowy zlecenia (art. 750 k.c.), opartej na

⁴² Taka zasada wynika m.in. z zasad korzystania z serwisu AppStore: <https://www.apple.com/legal/internet-services/itunes/pl/terms.html> (dostęp: 1 marca 2018 r.).

⁴³ Co wynika m.in. z zasad korzystania z serwisu Google Play: https://play.google.com/intl/ALL_pl/about/developer-distribution-agreement.html (dostęp: 1 marca 2018 r.).

zasadzie swobody umów⁴⁴. Administrator świadczy uczestnikom platformy usługę lub usługi, które polegają na udostępnieniu możliwości korzystania z funkcjonalności tej platformy. Ponieważ owe usługi są świadczone drogą elektroniczną, to w wykonaniu obowiązków wynikających z cytowanej wyżej ustawy relacja łącząca administratora i uczestnika powinna być opisana nie tylko w umowie łączącej obie strony, lecz także w regulaminie, o którym mowa w art. 8 u.ś.u.d.e.

Relacja między administratorem a uczestnikiem „oferującym” dobra jest trudna do jednoznacznej oceny prawnej. Stosując tradycyjną terminologię kontraktową, należy wskazać, że użytkownik jest wierzycielem administratora w odniesieniu do świadczeń, które polegają na możliwości korzystania z funkcjonalności platformy internetowej⁴⁵. Najczęściej są to świadczenia niepieniężne, jak choćby: dostęp do przestrzeni cyfrowej umożliwiającej prezentowanie dóbr przez użytkownika, korzystanie z komunikatorów, przeglądanie statystyk.

6. „SPECYFICZNE” OBOWIĄZKI ADMINISTRATORA PLATFORMY INTERNETOWEJ W RAMACH EKONOMII WSPÓLDZIELENIA?

Stosując założenia i ustalenia poczynione wyżej, należy zauważyć, w ramach relacji łączącej administratora i użytkownika, że administrator platformy internetowej jest dłużnikiem wobec użytkownika „oferującego” dobra w ramach platformy internetowej. Świadczenie, do którego zobowiązany jest administrator, nie jest jednorodne i jego konkretyzacja wymaga każdorazowo analizy regulaminu serwisu oraz pozostałych dokumentów, które definiują prawa i obowiązki stron, jak: formularze rejestracyjne użytkowników, komunikaty informacyjne w ramach procedury logowania do serwisu. Taka ocena dokonywana *ad casum* nie byłaby jednak przydatna do dalszych rozważań, ponieważ byłaby zależna od rodzaju dobra objętego korzystaniem w ramach współdzielenia. Innymi słowy, taki wniosek prowadziłyby tylko do oczywistego stwierdzenia, że istnieją różne rodzaje platform internetowych, a ich cechy są uzależnione od tego, do czego są wykorzystywane. Zatem brak wartości dodanej wynikającej z takiej oceny. Bardziej przydatne wydaje się ustalenie cech wspólnych, wyróżniających platformy internetowe, używane jako narzędzia w ramach ekonomii współdzielenia, które to elementy byłyby niezależne od tego,

⁴⁴ Na temat szerokiego zakresu kompetencji stron przy kształtowaniu treści świadczenia zob. m.in. P. Machnikowski: *Swoboda umów według art. 353¹. Konstrukcja prawna*, Warszawa 2005, s. 130 i n.

⁴⁵ Nie można przesądzić, że w każdym przypadku umowa między użytkownikiem a administratorem będzie spełniać kryteria umowy wzajemnej w rozumieniu kodeksu cywilnego. Jeśli jedynym zobowiązaniem użytkownika jest zobowiązanie do przestrzegania zasad regulaminu serwisu internetowego, a regulamin ten określa zakres i zasady uprawnień do korzystania z treści udostępnionych w tym serwisie, to może stanowić trudność wskazanie świadczenia użytkownika, które to świadczenie miałyby stanowić ekwiwalent świadczeń administratora polegających na udostępnieniu serwisu internetowego wraz z jego treścią.

jakie dobra są objęte działalnością danej platformy⁴⁶. Ustalenie typowych cech tego rodzaju platform internetowych, używanych do takiego celu, może stanowić podstawę formułowania wymogów prawnych, które takie platformy internetowe powinny spełniać, po to, aby umożliwić efektywne wykorzystanie współdzielonego dobra.

Pierwsze kryterium, które można poddać analizie, to obowiązek udostępniania możliwości korzystania z serwisu. Trudno wskazać podstawę prawną, z której wynikałaby zasada, zgodnie z którą administrator ma obowiązek udostępniać możliwość korzystania z serwisu⁴⁷. Jeśli taki obowiązek ciąży na administratorze serwisu, to może wynikać z wyraźnego zobowiązania administratora. Niemniej opis świadczenia tego rodzaju nie wskazuje na żadne szczególne okoliczności, które wyróżniałyby platformy internetowe służące jako narzędzia ekonomii współdzielenia od platform internetowych, które są używane w innych celach, w tym w celach wyłącznie informacyjnych. Innymi słowy: obowiązek udostępniania serwisu (jeśli w danych okolicznościach taki obowiązek ciąży na administratorze) dotyczy zarówno udostępniania na rzecz użytkowników, którzy oferują dobra za pośrednictwem platformy internetowej, jak i na rzecz tych użytkowników, którzy poszukują dóbr lub korzystają z dóbr udostępnionych w ramach platformy internetowej.

Platformy internetowe, które służą zwyczajnej wymianie informacji (serwisy społecznościowe, serwisy zawierające proste ogłoszenia), mogą być wykorzystywane przez użytkowników do tego, aby współdziałać w celu realizacji tych wartości, które są uznawane za konstytutywne dla ekonomii współdzielenia. Wydaje się jednak, że brak jest specyficznych cech świadczenia wykonywanego przez administratora tego rodzaju platformy, które wskazywałoby związek z ekonomią współdzielenia.

Inaczej natomiast można ocenić takie platformy internetowe, w ramach których administrator udostępnia na rzecz użytkowników funkcjonalności lub narzędzia internetowe, które mają służyć umożliwieniu lub ułatwieniu korzystania z dóbr w ramach współdzielenia. Funkcjonalności te są zależne od rodzaju dobra, które podlega wspólnej eksploatacji przez użytkowników⁴⁸. Natomiast za cechę wspólną

⁴⁶ Również w literaturze podnoszony jest argument, że charakter świadczenia, które jest objęte współdzieleniem, nie stanowi elementu decydującego o kwalifikacji prawnej platformy internetowej, lecz raczej należy oceniać stopień kontroli wykonywania tego świadczenia za pomocą funkcjonalności dostępnych w ramach danej platformy, takich jak system wyszukiwania, ocen, monetów płatności itp. Zob. szerzej na ten temat V. Katz: *Regulating the Sharing Economy*, Berkeley Technology Law Journal 2015, vol. 30, nr 4, s. 1071.

⁴⁷ Propozycję sformułowania takiego obowiązku w ograniczonym zakresie przewidują art. 7 i 8, 13 i 14. Przy założeniu, że obowiązki wynikające z art. 13 i 14 nie mogą być wyłączone — *Discussion Draft...*, *op. cit.*, s. 166.

⁴⁸ Istnieje szeroki zakres platform internetowych, które mogą stanowić przykłady tego rodzaju działalności. Egzemplifikacja w tym miejscu ma jedynie charakter poglądowy: <https://www.homeaway.pl/info/about-us/legal/terms-conditions/traveller> (serwis, w ramach którego można wynająć dom wakacyjny; dostęp: 1 marca 2018 r.), <https://dogvacay.com/> (nieдоступny w Polsce, serwis w ramach którego można znaleźć tymczasowego opiekuna dla psa na czas nieobecności właściciela; dostęp: 1 marca 2018 r.), <https://www.blablacar.pl/> (serwis, w ramach którego można znaleźć osoby zamierzające odbyć wspólną podróż samochodem; dostęp: 1 marca 2018 r.).

tego rodzaju platform, która może stanowić przesłankę wyróżniającą platformy internetowe służące jako narzędzia ekonomii współdzielenia, można wstępnie wskazać właśnie to, że funkcjonalności platformy internetowej są zdefiniowane tak, aby umożliwić lub ułatwić korzystanie z jednego dobra przez wiele osób. Nie chodzi tylko o prosty przekaz informacyjny, lecz o udostępnienie narzędzi, bez których taki rodzaj korzystania byłby niemożliwy lub znacząco utrudniony.

Jako przykład można wskazać funkcjonalności dotyczące przemieszczenia się z miejsca na miejsce⁴⁹. Dobrem, które podlega wspólnej eksploatacji, może być w tej sytuacji samochód użytkownika, który wybiera się w określoną podróż. Można również uznać, że dobrem podlegającym wspólnej eksploatacji jest sama podróż, rozumiana jako zdarzenie, które odpowiada potrzebom użytkowników poszukujących określonego sposobu przemieszczenia się z jednego miejsca do drugiego. Dysponentem tego dobra jest użytkownik, który „proponuje” wspólny przejazd. Natomiast beneficjentami są użytkownicy, którzy partycypują w kosztach wspólnej podróży i korzystają z „propozycji” złożonej przez użytkownika będącego dysponentem dobra. Zrealizowanie zamierzenia obejmującego takie przedsięwzięcie jest możliwe przy wykorzystaniu powszechnie znanych serwisów informacyjnych, takich jak fora internetowe albo portale społecznościowe, w których każdy użytkownik może zamieszczać swoje wpisy⁵⁰. Niemniej wyszukanie konkretnego wydarzenia, które spełnia kryteria odpowiadające potrzebom użytkowników, może być utrudnione. Dlatego też należy uznać, że podstawową funkcjonalnością, która wyróżnia platformy internetowe wykorzystywane w ramach ekonomii współdzielenia, jest system wyszukiwania dóbr odpowiadających potrzebom użytkowników konkretnego dobra, które ma być przedmiotem współdzielenia. Taki system wyszukiwania ma umożliwić zastosowanie kilku kryteriów zarówno przy zamieszczaniu informacji na temat proponowanego dobra, jak i jego wyszukiwania.

Stosowanie takiego systemu wyszukiwania nie wydaje się jednak przesłanką wystarczającą, aby wyodrębnić pojęcie platformy internetowej, bowiem znacząca liczba serwisów ogłoszeniowych stosuje zaawansowane systemy wyszukiwania informacji, zarówno w opisach przedmiotów, jak i wśród kryteriów definiowanych przez użytkownika, który umieszcza ogłoszenie w serwisie. Uzasadnione wydaje się zatem stosowanie dodatkowych przesłanek. Jako przesłankę korygującą można zaproponować stosowanie kryterium sposobu komunikowania się użytkowników. Istotą komunikacji w ramach współdzielenia jest wiedza na temat sposobu i zakresu eksploatacji dobra udostępnianego za pośrednictwem platformy. Wiedzę tę można na bieżąco aktualizować, korzystając z platformy internetowej. Dzięki temu

⁴⁹ Szczegółowy opis funkcjonalności, które umożliwiają lub ułatwiają wyszukanie odpowiedniego przejazdu, można znaleźć w pkt 4 regulaminu serwisu BlaBlaCar, <https://www.blablacar.pl/o-nas/regulamin> (dostęp: 1 marca 2018 r.).

⁵⁰ Jako przykłady można wskazać wiele różnych forów, jak np.: <http://forum.o2.pl/>, <http://forum.gazeta.pl/forum/0,0.html>, w których toczą się dyskusje na tematy bieżące, a także fora te są wykorzystywane przez użytkowników do pozyskiwania informacji na temat zbliżających się wydarzeń, wspólnej organizacji przedsięwzięć.

użytkownicy są w stanie eksploatować dobro w sposób najbardziej dla nich optymalny. Wskazując na przykład dotyczący wspólnej podróży użytkowników, można zauważyć, że typowe ogłoszenie, przykładowo zamieszczone na tablicy korkowej w miejscu publicznie dostępnym lub w prostym serwisie ogłoszeniowym w Internecie, zawiera dane umożliwiające kontakt telefoniczny lub mailowy z jednym podmiotem, najczęściej dysponentem dobra (posiadaczem samochodu, który szuka współpasażerów, partycypujących w kosztach). Analizując kwestie wymiany informacji między podmiotami zainteresowanymi, należy zauważyć, że dysponent dobra jest także najczęściej dysponentem informacji na temat pozostałych podmiotów zainteresowanych eksploatacją dobra. Posiadacz samochodu odbiera komunikaty od pozostałych podmiotów i podejmuje decyzje w kwestii dalszego przekazania komunikatów. W zakresie funkcjonalności platformy internetowej możliwe jest stosowanie takich narzędzi internetowych, które będą na bieżąco aktualizować informacje odnoszące się do istotnych kryteriów dotyczących proponowanego dobra, w taki sposób, żeby każdy zainteresowany użytkownik mógł uzyskać dostęp do tych informacji. Jako przykład można wskazać dane dotyczące liczby miejsc, które pozostają do wykorzystania w podróży. Automatyzm wymiany informacji pozwala także użytkownikowi będącemu dysponentem dobra uniknąć konieczności ciągłego odbierania wiadomości od zainteresowanych podmiotów, a także uciążliwego powiadamiania ich o aktualnej sytuacji związanej z dobrem (jak np. wówczas, gdy miejsce zostanie zwolnione i przez to w podróży może wziąć udział inny podmiot).

Wydaje się jednak, że w celu doprecyzowania zakresu objętego analizą konieczne jest również zastosowanie przesłanki negatywnej, w postaci wykluczenia stosunków obustronnie profesjonalnych. Wskazane wyżej cechy platform internetowych mogą być wykorzystywane zarówno przez użytkowników będących konsumentami, jak i przedsiębiorcami. Należy jednak zauważyć, że inny jest cel takiego korzystania. Chociaż w każdym przykładzie modelowym można wykazać, że celem nadrzędnym jest optymalizacja wykorzystania danego dobra, to należy zauważyć, że dla przedsiębiorców, którzy korzystają z funkcjonalności tego rodzaju platform internetowych, ich główny cel stanowi maksymalizacja zysku (w dalszej lub bliższej perspektywie czasowej), a nie samego dobra, które ma być współdzielone. Z tej przyczyny uzasadnione wydaje się wyłączenie z zakresu pojęciowego platform internetowych, stanowiących narzędzie ekonomii współdzielenia takich platform internetowych, które funkcjonują w oparciu o zasadę, że zarówno użytkownik „oferujący” dobro, jak i ten, który poszukuje dobra, są przedsiębiorcami⁵¹. Wątpliwości może budzić ocena platform, w których „oferty” korzystania z dobra będą pochodzić od przedsiębiorców, a korzystającymi mogą być również konsu-

⁵¹ Jako przykład można wskazać serwis <http://www.trans.eu/pl/> (dostęp: 1 marca 2018 r.), w ramach którego przewoźnicy i ich kontrahenci poszukują optymalnych ofert transportu profesjonalnego (np. towarowego). Zgodnie z pkt 1.4 regulaminu serwisu (<http://www.trans.eu/pl/regulamin>) usługobiorcą może być tylko podmiot prowadzący działalność gospodarczą.

menci. Przedsiębiorca zmierza do maksymalnego wykorzystania potencjału dobra „oferowanego” w ramach platformy internetowej, dążąc do maksymalizacji zysku, co jest niezależne od tego, kto jest podmiotem korzystającym z dobra, czyli zarówno wówczas, gdy użytkownikiem korzystającym jest inny przedsiębiorca, konsument, jak i podmiot niebędący ani konsumentem, ani przedsiębiorcą. Zatem można byłoby argumentować, że w tego typu sytuacjach nie można mówić o ekonomii współdzielenia. Jeśli jednak zasady działalności platform internetowych służących do korzystania z dóbr w ramach ekonomii współdzielenia będą lepiej chronić interesy użytkowników, nie ma to miejsca w przypadku innych serwisów internetowych, to można argumentować za potrzebą objęcia tego rodzaju platform zakresem zasad dotyczących platform internetowych używanych w ramach ekonomii współdzielenia.

Biorąc pod uwagę dwie wyżej wskazane przesłanki, można postawić tezę, że świadczeniem, które ma istotne znaczenie dla użytkowników platform internetowych wykorzystywanych w ramach ekonomii współdzielenia, jest system wyszukiwania i katalogowania dóbr, pozwalający na stałą, ciągłą, automatyczną wymianę informacji między użytkownikami w ramach tejże platformy internetowej. Jednak o tym, czy takie świadczenie stanowi przedmiot stosunku prawnego łączącego administratora i użytkowników, decyduje treść umowy, regulamin oraz inne okoliczności towarzyszące zawarciu umowy. Brak podstaw prawnych do formułowania ograniczeń swobody umów w tym zakresie. Można jednak argumentować, że w pewnych okolicznościach, które wskazują na typowy, powtarzalny schemat zachowań związanych z wykonywaniem świadczeń w ramach ekonomii współdzielenia, po stronie użytkownika można zidentyfikować uzasadnione oczekiwania co do sposobu i zakresu działania platformy internetowej służącej ekonomii współdzielenia⁵².

7. ODPOWIEDZIALNOŚĆ ADMINISTRATORA PLATFORMY INTERNETOWEJ W RAMACH EKONOMII WSPÓLDZIELENIA

Podstawowe znaczenie ma odpowiedź na pytanie o zakres odpowiedzialności administratora za działanie funkcjonalności obejmującej właśnie te narzędzia platformy internetowej. Kwestie te są najczęściej uregulowane w regulaminie platformy internetowej. W celu ustalenia podstawy odpowiedzialności należy wskazać zakres obowiązku, który ciąży na dłużniku, czyli na administratorze platformy internetowej. Najczęściej treść regulaminu korzystania z platformy internetowej nie zawiera jednoznacznego zobowiązania administratora do tego, że w ramach platformy interne-

⁵² Szerzej na temat uzasadnionych oczekiwań zob. M. Pecyna (w:) I. Karasek, I. Karwala, D. Mróz, M. Pecyna, J. Pisuliński, A. Rachwał, M. Spyra, U. Walczak, K. Wyrwińska, M. Wyrwiński, F. Zoll: *Wykonanie i skutki naruszenia zobowiązań. Projekt z uzasadnieniem pod kierunkiem J. Pisulińskiego i F. Zolla*, pod red. M. Pecyny, Kraków 2009, s. 417 i n.

towej będą dostępne dla użytkowników funkcjonalności o określonych parametrach. Opis usługi świadczonej drogą elektroniczną przez administratora zawiera natomiast stwierdzenie, że administrator udostępnia możliwość korzystania z platformy w takim zakresie i w taki sposób, jak faktycznie dana platforma funkcjonuje. Ponadto, regulaminy często zawierają klauzule zmierzające do ograniczenia ryzyka interpretacyjnego w postaci jednoznacznego wyjaśnienia, że administrator nie udziela gwarancji na działanie funkcjonalności dostępnych w ramach platformy internetowej.

Punktem wyjścia dalszej analizy należy uczynić przepisy art. 65 i art. 354, na podstawie których może ustalić zakres i znaczenie obowiązków wynikających z postanowień tego rodzaju dokumentów. Co do zasady należy uznać, że dopuszczalne i zgodne z prawem jest takie określenie zakresu zobowiązania administratora w regulaminie świadczenia usług drogą elektroniczną, z którego nie będzie wynikać zobowiązanie administratora do udostępniania konkretnych funkcjonalności. W konsekwencji, administrator nie będzie również ponosił odpowiedzialności za to, że w ramach platformy brak jest określonych funkcjonalności.

Inaczej natomiast należy ocenić sytuację, w której w ramach platformy dostępna jest skonkretyzowana funkcjonalność (jak przykładowo wyszukiwanie osób oferujących konkretne dobro według sprecyzowanych kryteriów), ale to narzędzie internetowe działa wadliwie, przy czym wydaje się, że sam fakt, że funkcjonalność „nie działa”, czyli nie pozwala na skorzystanie z usługi przez użytkownika, nie prowadzi do odpowiedzialności administratora (o ile nie przyjął on na siebie wyraźnie obowiązek w tym zakresie). Natomiast jeśli administrator „dopuszczył” do skorzystania przez użytkownika z usługi w zakresie udostępnionej funkcjonalności i użytkownik dokonał w ramach platformy internetowej jakiejś czynności, z której wynikają skutki prawne (np. dokonał rezerwacji, potwierdził „propozycję” korzystania z dobra), to uzasadnione jest objęcie użytkownika ochroną prawną, w takim znaczeniu, że administrator może ponosić odpowiedzialność za ewentualną wadliwość działania funkcjonalności, z której skorzystał użytkownik⁵³.

Należy bowiem zauważyć, że w takiej sytuacji użytkownik otrzymuje komunikat pochodzący z platformy internetowej obejmujący potwierdzenie danej okoliczności. Taka sytuacja może być podstawą odpowiedzialności administratora platformy internetowej za ten zakres czynności, który dokonywany jest w ramach platformy internetowej. Administrator nie ponosi odpowiedzialności za prawdziwość okoliczności zewnętrznych wobec platformy internetowej, czyli za te informacje,

⁵³ Należy jednak zaznaczyć, że w oparciu o projektowane przepisy dyrektywy z dnia 9 grudnia 2015 r. w sprawie niektórych aspektów umów o dostarczanie treści cyfrowych, COM (2015) 634 final, 2015/0287 (COD), <https://ec.europa.eu/transparency/regdoc/rep/1/2015/PL/1-2015-634-PL-F1-1.PDF>, będzie można konstruować odpowiedzialność w tym zakresie. Podstawą takiej odpowiedzialności wobec konsumentów może być art. 10 projektowanej dyrektywy. Należy także wskazać na szeroki zakres pojęcia treści cyfrowych zdefiniowanego w art. 2 ust. 1 projektowanej dyrektywy, a także art. 6 projektowanej dyrektywy wskazujący na obowiązki dotyczące sposobu spełnienia świadczenia.

które zostały podane przez użytkowników⁵⁴. W tym znaczeniu administrator nie ponosi odpowiedzialności za zgodność z rzeczywistością okoliczności wskazanych przez użytkownika, proponującego korzystanie z dobra. Jeśli zatem po dokonaniu rezerwacji okaże się, że okoliczności faktyczne różnią się od tego, co było objęte rezerwacją, to, co do zasady, kwestie te należy analizować w relacji między użytkownikami. Natomiast administrator ponosi odpowiedzialność za to, czy rezerwacja została dokonana formalnie prawidłowo, a zatem za to, czy użytkownik proponujący korzystanie z dobra otrzymał komunikat o tym, że jego propozycja została zarezerwowana, oraz za to, czy dane wprowadzone przez użytkownika proponującego są zgodne z tymi danymi, które zostały zakomunikowane użytkownikowi, który dokonał rezerwacji dobra. Podstawą takiej odpowiedzialności może być art. 354 k.c. w zw. z art. 65 k.c. Można bowiem argumentować, że informując użytkownika o dokonaniu rezerwacji, administrator platformy internetowej składa oświadczenie o tym, że nastąpiła zamiana relacji prawnej, w ten sposób, że między użytkownikami powstał stosunek prawny, z którego mogą oni wywodzić dla siebie określone skutki prawne. Komunikując informacje o dokonanej rezerwacji, administrator nie zaciąga odrębnego zobowiązania, jednak biorąc pod uwagę całokształt okoliczności, można twierdzić, że administrator składa w ten sposób zapewnienie, że nastąpiło zdarzenie w postaci rezerwacji. Działając w zaufaniu do takiego oświadczenia pochodzącego od administratora, użytkownik podejmuje dalsze decyzje i dokonuje w konsekwencji kolejnych czynności, mogących oznaczać rezygnację z innych możliwości pozyskania lub eksploatacji dobra, którym jest zainteresowany. Biorąc pod uwagę okoliczności obejmujące zasady działalności danej platformy internetowej, można przyjąć, że na podstawie regulaminu świadczenia usług administrator zobowiązuje się wobec użytkownika do przekazywania informacji zgodnych z prawdą, w takim zakresie, w jakim informacje te są zależne do administratora. Zatem niewykonanie lub nienależyte wykonanie tego obowiązku przez administratora polega na przekazaniu informacji niezgodnych z prawdą (przykładowo poinformowanie o rezerwacji, podczas gdy rezerwacja nie nastąpiła ze względu na wadliwe działanie systemu informatycznego w ramach platformy internetowej).

Można także postawić ostrożną tezę, że analogiczne zasady należy stosować do innych informacji zależnych od administratora platformy internetowej, takich jak: weryfikacja użytkowników czy rzetelność działania systemu ocen wystawianych sobie wzajemnie przez użytkowników. Zgodność z prawdą należy jednak odnosić do samych systemów weryfikacji użytkowników, stosowanych w ramach platform cyfrowych. Jeśli w ramach platformy funkcjonuje procedura weryfikacji, to administrator ponosi odpowiedzialność za to, że informacje o statusie weryfikacji użyt-

⁵⁴ Por. art. 16 *Discussion Draft...*, *op. cit.*, s. 167, wskazujący na okoliczności, z których może wynikać odpowiedzialność „operatora” platformy.

kownika są zgodne z procedurą. Trudniej byłoby przypisać odpowiedzialność za prawdziwość oceny wystawionej użytkownikowi przez innego użytkownika.

Odrębna kwestia to odpowiedzialność za świadczenie spełniane w relacji między użytkownikami platformy. Co do zasady relacje łączące użytkowników należy oceniać jako umowy zawierane bezpośrednio między nimi. Użytkownik, który dysponuje dobrem, zobowiązuje się do określonego świadczenia (najczęściej jest to świadczenie o charakterze niepieniężnym), obejmującego korzystanie z tego dobra. Natomiast użytkownik, który zgłasza wolę wspólnego korzystania z oferowanego dobra, zobowiązuje się do świadczeń, które mogą mieć zarówno charakter pieniężny (jak choćby do partycypowania w części kosztów związanych z korzystaniem z dobra), jak i niepieniężny (polegający przykładowo na określeniu sposobu korzystania z dobra albo przesłanek obowiązku zwrotu dobra po zakończonym korzystaniu z niego). W tym stosunku prawnym, co do zasady, nie bierze udziału podmiot trzeci, czyli administrator platformy internetowej. Odpowiedzialność za wykonanie świadczeń spoczywa zatem na stronach umowy, czyli użytkownikach.

Jednak nie można wykluczyć, że także administrator platformy internetowej będzie ponosił ryzyko odpowiedzialności z tytułu niewykonania bądź nienależytego wykonania zobowiązania przez użytkowników. Konstrukcja prawna, stanowiąca podstawę ewentualnej odpowiedzialności, może być oparta na przepisach art. 391, 391 lub 393 k.c., dotyczących umów świadczonych na rzecz osoby trzeciej lub przez osobę trzecią⁵⁵. Jednak skorzystanie z jednej z tych konstrukcji byłoby możliwe tylko wówczas, gdyby zostały wykazane przesłanki zastosowania jednego z cytowanych przepisów, w szczególności należałoby wykazać, że administrator przyjął na siebie zobowiązanie o określonej treści. Sam fakt „pośrednictwa” w szerokim sensie nie wydaje się wystarczający. W konsekwencji należałoby *ad casum* dokonywać analizy regulaminu oraz wszystkich oświadczeń, co wobec przytoczonych wyżej argumentów na temat poszukiwania wspólnej cechy platform internetowych wykorzystywanych w ramach ekonomii współdzielenia wydaje się problematyczne. W tym miejscu wypada zaznaczyć, że jako propozycja kwalifikacji prawnej relacji łączącej administratora i użytkowników platformy internetowej w ramach ekonomii współdzielenia wskazana została konstrukcja umowy przekazu. Ponadto należy zauważyć, że stosowanie konstrukcji przekazu wymagałoby wykazania po stronie administratora istnienia zobowiązania, którego treść obejmowałaby przesłanki przekazu. Trudno jednoznacznie wykluczyć możliwość wystąpienia okoliczności, z których takie zobowiązanie mogłoby wynikać, niemniej na potwierdzenie takich okoliczności należałoby przeprowadzić analizę działalności danej platformy *in concreto*⁵⁶.

⁵⁵ Na temat zasad odnoszących się do umów tego rodzaju zob. szerzej E. Lętowska, P. Drapała, M. Bednarek: *Umowy odnoszące się do osób trzecich*, Warszawa 2006, s. 9, 98 i n.

⁵⁶ Tak E. Kobyłańska, A. Bańkowska: *Ekonomia współdzielenia a regulacje prawne* (w:) M. Dybaś, E. Kobyłańska, A. Bańkowska, B. Tylman, T. Sajkowski, E. Tomkiewicz: *Prawnopodatkowe aspekty ekonomii współdzielenia w Polsce*, raport PWC, 2016, s. 8, <https://www.pwc.pl/pl/pdf/ekonomia-wspoldzielenia-raport-2-pwc.pdf> (dostęp: 1 marca 2018 r.).

Można także zasygnalizować również inne (potencjalne) podstawy prawne, w tym dotyczące odpowiedzialności wykraczającej poza zakres prawa umów. Na uwagę zasługuje przede wszystkim zgłoszona niedawno koncepcja zastosowania art. 439 k.c. jako podstawy odpowiedzialności podmiotów będących administratorami platform internetowych służących do udostępniania materiałów chronionych prawem autorskim⁵⁷. Wydaje się, że cytowany przepis może być podstawą odpowiedzialności nie tylko co do naruszenia praw autorskich. Oceniając daną sprawę *ad casum*, można bowiem wykazać, że zostały spełnione przesłanki zastosowania cytowanego przepisu także w sytuacji, gdy dobro objęte korzystaniem ma inną postać, a zatem jeśli obiektywnie nieprawidłowe zachowanie administratora platformy cyfrowej może prowadzić do powstania bezpośredniego niebezpieczeństwa szkody.

Inny rodzaj odpowiedzialności został uregulowany w przepisach ustawy o przeciwdziałaniu nieuczciwym praktykom rynkowym⁵⁸. Wydaje się, że również ta regulacja mogłaby znaleźć zastosowanie do oceny zachowań administratora platform internetowych, o których mowa wyżej⁵⁹.

Przeprowadzona analiza dotycząca podstawowych obowiązków i odpowiedzialności podmiotów korzystających z platform internetowych używanych w ramach ekonomii współdzielenia nie pozwala na jednoznaczne wskazanie rozwiązań prawnych, które miałyby zwiększać efektywność prawa, w ramach tego rodzaju platform internetowych. Ocena efektywności korzystania z dobra objętego współdzieleniem lub alokacji uprawnień, które są efektywne ekonomicznie, jest oceną pozaprawną. Można natomiast dostrzec, że korzystanie z platform internetowych służących ekonomii współdzielenia daje szansę na obniżenie kosztów transakcyjnych, ponieważ funkcjonalności udostępniane w ramach tych platform umożliwiają szybszy i prostszy kontakt między uczestnikami, w porównaniu z innymi sposobami kontaktów.

Koncentrując się na kwestiach *stricte* prawnych, można wskazać, że niektóre wymogi efektywności przytoczone na początku artykułu należy uznać za spełnione w stopniu wystarczającym. Taka ocena jest uzasadniona w zakresie dobrowolności umów, z zastrzeżeniem, że istnieje problem przypisania administratorowi platformy internetowej odpowiedzialności za skutki wadliwie działających funkcjonalności, w sytuacji gdy wyraźna treść regulaminu platformy internetowej miałaby potwierdzać brak takiej odpowiedzialności. Brak podstaw do jednoznacznego stwierdzenia, że w ramach platform internetowych służących ekonomii współdzielenia zwiększa się efektywność prawa w zakresie uchylecia się od skutków prawnych złożonego oświadczenia woli lub podważania umów rażąco niesprawiedliwych. Efektywność

⁵⁷ Tak J. Barta, R. Markiewicz: *Prawo autorskie*, Warszawa 2016, s. 508.

⁵⁸ Ustawa z dnia 23 sierpnia 2007 r. o przeciwdziałaniu nieuczciwym praktykom rynkowym, t.j. Dz. U. z 2016 r. poz. 3.

⁵⁹ Zob. szerzej M. Sieradzka (w:) *Ustawa o przeciwdziałaniu nieuczciwym praktykom rynkowym. Komentarz*, Warszawa 2008, s. 90 i n. Por. także E. Nowińska (w:) *Ekspertyza w sprawie regulacji nieuczciwych praktyk rynkowych skierowanych do konsumentów*, pod red. E. Nowińskiej, D. Kasprzyckiego, Kraków 2011, s. 157 i n.

w tym zakresie jest zwiększona tylko dla umów, zawieranych między przedsiębiorcą i konsumentem. Nie jest to jednak okoliczność wyróżniająca platformy internetowe służące ekonomii współdzielenia.

Przedstawione wyżej propozycje dotyczące wybranych aspektów działalności platform internetowych funkcjonujących w ramach ekonomii współdzielenia stanowią przyczynek do dalszej dyskusji. Wskazane wyżej kryteria ich wyróżnienia mają charakter ocenny, zaś stwierdzenie, że dana platforma internetowa jest wykorzystywana w ramach ekonomii współdzielenia, nie stanowi samoistnej podstawy do traktowania jej w sposób odmienny od pozostałych platform cyfrowych. Można natomiast argumentować, że są to okoliczności, które mogą mieć znaczenie dla oceny treści stosunku prawnego, uzasadnionych oczekiwań stron zawierających umowę lub też dla ustalenia istnienia określonych zwyczajów panujących w stosunkach danego rodzaju.

BIBLIOGRAFIA

- Antonio R.J.: *Is Prosumer Capitalism on the rise?*, *The Sociological Quarterly* 2015, nr 56, s. 472–483.
- Baran M., Kłos M.: *Pokolenie Y — prawdy i mity w kontekście zarządzania pokoleniami*, *Marketing i Rynek* 2014, nr 5, s. 923–929.
- Bauman Z.: *Konsumowanie życia*, tłum. M. Wyrwas-Wiśniewska, Kraków 2009.
- Belk R.: *You are what you can access: Sharing and collaborative consumption online*, *Journal of Business Research* 2014, nr 67, s. 1595–1600.
- Botsman R., Rogers R.: *Beyond Zipcar: Collaborative Consumption*, *Harvard Business Review* 2010, Oct., <https://hbr.org/2010/10/beyond-zipcar-collaborative-consumption/> (dostęp: 21 lutego 2018 r.).
- Botsman R.: *The case for collaborative consumption*, https://www.ted.com/talks/rachel_botsman_the_case_for_collaborative_consumption (dostęp: 21 lutego 2018 r.).
- Botsman R.: *The currency of the new economy is trust*, https://www.ted.com/talks/rachel_botsman_the_currency_of_the_new_economy_is_trust?language=pl (dostęp: 21 lutego 2018 r.).
- Botsman R., Rogers R.: *What's Mine is Yours: The Rise of Collaborative Consumption*, New York 2010.
- Cannon S., Summers L.H.: *How Uber and the Sharing Economy Can Win Over Regulators*, *Harvard Business Review* 2014, Oct. 13, <https://hbr.org/2014/10/how-uber-and-the-sharing-economy-can-win-over-regulators/> (dostęp: 21 lutego 2018 r.).
- Coase R.: *The Natur of the Firm*, *Economica*, New Series 1937, vol. 4, nr 16, s. 386–405.
- Digital Labour and Prosumer Capitalism: The US Matrix*, eds. M. O'Neil, O. Fraysé, Palgrave Macmillan 2015.

- Dybaś M., Kobylańska E., Bańkowska A., Tylman B., Sajkowski T., Tomkiewicz E.: *Prawnopodatkowe aspekty ekonomii współdzielenia w Polsce*, raport PWC, 2016, s. 8, <https://www.pwc.pl/pl/pdf/ekonomia-wspoldzielenia-raport-2-pwc.pdf> (dostęp: 1 marca 2018 r.).
- Ekspertyza w sprawie regulacji nieuczciwych praktyk rynkowych skierowanych do konsumentów*, pod red. E. Nowińskiej, D. Kasprzyckiego, Kraków 2011.
- Havas Worldwide: *Nowy typ konsumentów i gospodarka oparta na współdzieleniu*, Warszawa 2014.
- Havas Worldwide: *Prosumer Report, Millennials: The Challenger Generation*, 2011, <http://mag.havas.com/prosumer-report/millennials-the-challenger-generation/> (dostęp: 21 lutego 2018 r.).
- John N.A.: *Sharing and Web 2.0: The emergence of a keyword*, *New Media & Society* 2013, vol. 15, nr 2, s. 167–182.
- Karasek I., Karwala I., Mróz D., Pecyna M., Pisuliński J., Rachwał A., Spyra M., Walczak U., Wyrwińska K., Wyrwiński M., Zoll F.: *Wykonanie i skutki naruszenia zobowiązań. Projekt z uzasadnieniem pod kierunkiem J. Pisulińskiego i F. Zolla*, pod red. M. Pecyny, Kraków 2009.
- Katz V.: *Regulating the Sharing Economy*, *Berkeley Technology Law Journal* 2015, vol. 30, nr 4, s. 1067–1126.
- Kowalik-Bańczyk K., Majchrowska A., Świerczyński M.: *Ustawa o świadczeniu usług drogą elektroniczną. Komentarz*, pod red. J. Gołaczyńskiego, Warszawa 2009.
- Lessig L.: *Remix: Making Art and Commerce Thrive in the Hybrid Economy*, London 2008.
- Łętowska E., Drapała P., Bednarek M.: *Umowy odnoszące się do osób trzecich*, Warszawa 2006.
- Martin C.A.: *From high maintenance to high productivity: What managers need to know about Generation Y*, *Industrial and Commercial Training* 2005, vol. 37, nr 1, s. 39–44.
- Machnikowski P.: *Swoboda umów według art. 353¹. Konstrukcja prawna*, Warszawa 2005.
- Mitrega M.: *Czy prosumpcja w dobie kryzysu to zjawisko jednowymiarowe? Eksploracja wśród użytkowników portali społecznościowych*, *Problemy Zarządzania* 2013, vol. 11, nr 1, s. 40–53.
- Mitrega M.: *Konsumpcja kolaboratywna jako innowacja w zachowaniach konsumenckich i bodziec innowacyjny dla przedsiębiorstw*, *Logistyka* 2015, nr 2, s. 961–968.
- Ochman A.: *Medialna sfera publiczna według Jürgena Habermasa*, *Studia Paradyskie* 2015, t. 25, s. 147–168.
- Ożegalska-Trybalska J.: *Adresy internetowe. Zagadnienia cywilnoprawne*, Kraków 2003.

- Pecyna M.: *Platformy internetowe — nowy kierunek prawa umów (w:) Prawo kontraktów*, pod red. Z. Kuniewicza, D. Sokołowskiej, Warszawa 2017, s. 345–355.
- Prosumer Revisited: Zur Aktualität einer Debatte*, Hrsg. B. Blättel-Mink, K.-U. Hellmann, Wiesbaden 2010.
- Ritzer G.: *Prosumer Capitalism*, *The Sociological Quarterly* 2015, nr 56, s. 413–445.
- Sieradzka M.: *Ustawa o przeciwdziałaniu nieuczciwym praktykom rynkowym. Komentarz*, Warszawa 2008.
- Stelmach J., Brożek B., Załuski W.: *Dziesięć wykładów o ekonomii prawa*, Warszawa 2007.
- Toffler A.: *Trzecia fala*, tłum. E. Woydyło, Warszawa 1985.
- Walsh B.: *Today's Smart Choice: Don't Own. Share*, *Time*, March 17 (2011), http://content.time.com/time/specials/packages/article/0,28804,2059521_2059717_2059710,00.html (dostęp: 21 lutego 2018 r.).
- Zalega T.: *Zrównoważony rozwój a zrównoważona konsumpcja — wybrane aspekty*, *Konsumpcja i Rozwój* 2015, nr 4, s. 3–26.

Słowa kluczowe: platformy internetowe, ekonomia współdzielenia

KAROLINA WYRWIŃSKA, MICHAŁ WYRWIŃSKI

INTERNET PLATFORMS AS SHARING ECONOMY TOOLS

S u m m a r y

A sharing economy as an incorporation of a collaborative consumption phenomenon is enthusiastically used in many fields of economy. No wonder that its advantages allow to apply assumptions of economy based on co-sharing by at least some of digital platforms. On account of lack of an evident legal regulation concerning a private law relation that connects the digital platforms' users, one should analyse the relations mentioned previously, relying on general structures being applied in civil law. The subject matter of the article is an attempt of indicating such criteria which can be distinctive for proper separation of the digital platforms and their analysis as the tools of sharing economy.

Key words: Internet platforms, sharing economy